

MOR VILLE SE MIG SOM LÄRARE

Nils Svensson

Mitt namn är Nils Svensson. Jag föddes söndagen den 13 mars 1932 på en liten arrendegård i Bladhult i Färingtofta församling i dåvarande Kristianstads län i Skåne. Gården, där jag föddes, var mycket liten, och torp är nog en mera realistisk benämning på detta lilla lantbruk, som ägdes av greve Hamilton i Barsebäck. Min far Otto Svensson gjorde vid sidan om lantbrukets skötsel dagsverken i skogen och hos andra lantbrukare för att få det hela att gå runt rent ekonomiskt. Arealen var cirka 10 tunnland odlad mark, och djurbeståndet bestod av en häst, tre kor, några kalvar, några grisar och ett antal höns.

Min mor Edla Svensson, född 1899, skötte hemmet men fick också hjälpa min far med sysslorna på gården. Mor var tidvis sjuklig och vistades på sjukhus i olika perioder. Jag är yngst av familjens tre barn. Min bror Knut är född 1921 och min bror Sven 1926, båda den 14 november.

Fars hem var också en liten arrendegård men under Gustavsborgs säteri, ägt av industrifamiljen Wendt, Perstorp. Far var född 1896 och äldst bland sju syskon. Han fick mycket tidigt ge sig ut för att tjäna pengar. Redan som 12-åring var han med i arbete på sommaren i de skånska betfälten. Fram till 1922, då han övertog torpet i Bladhult, arbetade han bl a med skogsarbete och grovarbete i grustag och med vägbyggen, ett hårt arbete på den tiden, då inga moderna redskap stod till buds.

Mors far, min morfar, var korgmakare, men hans tycke för flaskan gjorde, att familjen levde under mycket små omständigheter, för att inte säga fattigdom. Detta gjorde, att min mor från 5-årsåldern och ett tiotal år framåt uppfostrades hos en moster och morbror i Vankiva utanför Hässleholm. Min mor hade 8 syskon.

I mitt hem fanns inget överflöd, men mina föräldrar försökte se till, att vi barn, trots de knappa resurserna, fick det så bra som möjligt.

Ett par hemska händelser gjorde, att vi fick lämna torpet i Bladhult.

1936 brann en av uthuslängorna ner till grunden efter ett blixtnedslag. Men vad värre var, en varm sommardag 1938 brann boningshuset ner till grunden. Det enda mor kunde rädda undan lågorna var en kapp, fars överrock och fars plånbok. Far var inte hemma vid tillfället. Greve Hamilton ville inte bygga nytt boningshus. Någon månad fick vi en tillfällig bostad i närheten, men på hösten 1938 flyttade vi till Bjärröd, en knapp mil från Bladhult. Här köpte far ett "hus", där bostad samt loge, stall och hönshus var sammanbyggt. Till detta torp hörde ett par tunnland åker och litet betesmark. I stalldelen var det plats för en ko och en gris. Far fick fortsätta med hårt arbete i skogen, vedlastning, grovarbete av olika slag och till slut städjobb på en av Skånska Ättikfabrikens avdelningar. Numera heter företaget Perstorp AB.

I denna växlande miljö har jag vuxit upp. Inget överflöd fanns, men mina föräldrar försökte ändå på sitt sätt ge mig och mina syskon en god grund att stå på i livet.

Folkskolan

På hösten 1938, när vi bodde i den tillfälliga bostaden, blev vi grannar till skolan. Jag var bara sex år, men lärarinnan Jenny Henriksson tyckte, att jag kunde få gå i skolan, eftersom där var få elever, och eftersom vi bodde alldeles intill. Tyvärr minns jag inte mycket av de två månaderna i den här skolan. Jag hade redan, med mors och syskons hjälp, lärt mig läsa. Men jag minns i alla fall, att vi tränade skrivning och hade lektioner i räkning. Fröken var sträng, men, som jag förstod, också rättvis.

När vi flyttat till Bjärröd, började jag skolan mera på allvar och startade då direkt i andra klass. Det var Gubarps skola med B 3-form. Det innebar, att i skolsalen undervisades i princip åtminstone tidvis alla årskurser samtidigt. Under en period var det intagning bara vartannat år, men så hände det, att det kom inflyttningar, och så blev alla årskurser representerade igen. Min lärarinna hette Ewa Jönsson. Hon var mycket intresserad av sådant, som var nytt, och genomgick ofta kurser på loven och gjorde resor för att skaffa sig nya erfarenheter och synvinklar på skola och undervisning. Grunden till mitt intresse för natur, både växt- och djurliv, grundlades genom henne i Gubarps skola.

1945 gick jag ut sjunde klass, och frågan var, vad jag skulle göra

sen. Det hade gått ganska bra i skolan, och jag vet, att "fröken" pratade med mina föräldrar och föreslog, att jag skulle fortsätta i realskolan i Klippan. Mor och far diskuterade det säkert många gånger, eftersom de helt naturligt egentligen inte hade ekonomiska förutsättningar att bekosta en sådan utbildning. Men jag vet, att mor drog det längsta strået i denna diskussion och övertalade far. – Det går nog. Låt oss försöka, sa mor.

Realskolan

Ja, så blev det så. Jag klarade inträdesproven till realskolan, det var sådana då, och hösten 1945 började jag på 4-åriga linjen. Men vi bodde långt från stationen – 7 kilometer till Perstorp – så jag fick bo inackorderad på olika ställen, första året hos släktingar i Perstorp, innebärande tågresa till Klippan varje skoldag. De tre sista åren bodde jag hos olika familjer i Klippan.

Det var här i denna skola, som jag på olika sätt började observera, hur olika lärare kan vara i sitt sätt att förmedla kunskaper. Även om jag fortfarande var bara en ung pojke, ganska omogen och kanske också deltog i spratt mot olika lärare, så började jag förstå och så småningom faktiskt också värdesätta lärare, som hade förmåga att lära ut på ett bra sätt. Mycket hängde naturligtvis på disciplinen. Det var inte lätt för skolans alla ämneslärare och adjunkter att hålla ordning på 25-30 tonårspojkar och tonårsflickor, och då blev ofta undervisningen därefter. Men de som lyckades med detta konststycke kunde ägna hela sin kraft åt själva undervisningen. Jag tänker särskilt på ett lärarpär, där båda makarna undervisade i språk. Lugnt och säkert och med lagom humor och utan moderna hjälpmedel genomförde de sina lektioner på ett fantastiskt sätt, och vi fick kunskaper, som fortfarande sitter kvar efter 50 år. På samma sätt var det med ämnesläraren i biologi, adjunkten i svenska o s v. Men det fanns flera exempel på motsatsen, men det lämnar jag därhän. Rektorn på skolan var de flesta rädda för eller hade åtminstone en väldig respekt för. Många råkade ut för hans örfilar, men det hade jag tydligen inte gjort mig förtjänt av, för jag slapp undan dem.

Det gick bra för mig i realskolan, och jag är tacksam för den fantastiska uppoffring, som mina föräldrar gjorde, så att jag en majdag 1949 kunde sätta på mig den grå mössan.

Fritid och sommarjobb

På min fritid, när jag hade någon, ägnade jag mig bl a åt frimärksamling liksom alla andra pojkar på den tiden, ja, en del flickor också för den delen. När jag gick i Gubarps skola, var jag med och bildade en frimärksklubb genom tidningen Folket i Bild. Jag strövade också ofta i naturen, och jag minns fortfarande, vilken glädje jag kände, när jag fick min första fågelbok av mor och far. Med portören över axeln samlade jag växter, som jag sen pressade och lärde mig de latinska namnen på. Även om åkerarealen hemma inte var så stor, fick jag hjälpa till med litet av varje som hacka potatis, gallra betor och binda ihop kärvar av säden, som far slog med lie.

Redan under tiden jag gick i realskolan, hade jag sommarjobb, något år hos min bror Knut, som då var trädgårdsmästare i Västergötland. På höstarna var det potatisplockning på granngårdarna som gällde, och det var redan när jag gick i skolan i Gubarp. Även om jag egentligen alltid varit en dålig försäljare, tjänade jag litet pengar på att sälja påskkort, julkort, julbonader, böcker och trädgårdsfröer. Senare under min utbildning arbetade jag på somrarna. Ett år var jag lantbrevbärare och cyklade runt 3-4 mil varje dag med tidningar, brev och paketer. Tre somrar arbetade jag på Skånska Ättikfabriken i Perstorp, en sommar på distribiblioteket där och två på Centrallaboratoriet.

Varför lärare?

Strax före realexamen kom någon form av yrkesvägledning inför kommande utbildning. Men redan då hade jag bestämt mig för att bli lärare. Eller var det inte jag, som hade gjort det? Att jag formulerade den frågan, beror på att det var mor, som tyckte, att jag skulle utbilda mig till folkskollärare. Att mor tyckte det, och naturligtvis efter hand också jag, var nog inte så konstigt eller märkvärdigt. Läraren hade då en annan status än nu. Prästen, klockaren och läraren betraktades då som de tre viktigaste personerna i byn/samhället. Även lönen ansågs då vara förhållandevis god, åtminstone i jämförelse med industrianställda och motsvarande. Nu var det ju inte så, att mor och givetvis inte heller far gripits av någon form av storhetstankar. I stället berodde det på deras strävan, att vi barn skulle få det bättre och inte så strävsamt, som de hade haft det.

Som jag nämnt från min realskoletid, hade ett visst intresse väckts

för hur undervisning kan bedrivas och därmed också intresse för lärarrollen. Sen ska jag väl inte sticka under stol med, att de långa loven var lockande. Långt senare och allt mer förstod jag, hur nödvändigt det var med dessa längre viloperioder från skolan och skolarbetet.

Läraryrket

När jag väl bestämt mig, skickades min ansökan till folkskoleseminariet i Kristianstad. Det gällde då den 4-åriga linjen, eftersom jag "bara" hade realexamen i botten. Under några dagar i maj eller i början av juni 1949 genomgick jag så inträdesprovning i Kristianstad. Jag kommer inte ihåg alla moment, men jag minns, att det gällde att under en lektion sysselsätta en grupp skolbarn. Sen var det prov i bl a sång och säkert något mer, som nu fallit i glömska. Dock erinrar jag mig, att jag inför några seminarielärare skulle besvara frågan, varför jag ville bli lärare. Ett vet jag säkert. Jag svarade inte, att det var min mor, som tyckte, att jag skulle bli det. Svaret var i stället något om att jag tyckte om att vara verksam bland barn, men jag kunde inte riktigt ge klara besked på herrarnas följdfrågor.

Vi var väldigt många, som deltog i dessa inträdesprov, och jag hade nog inte så stora förhoppningar att komma in på seminariet. Visserligen hade jag ett bra realskolebetyg, men jag var ung, 17 år, och yngre kunde man inte vara för att komma in.

För att vara säker på att få någon fortsatt utbildning, sökte jag också in på en postexpeditörskurs, medan jag väntade på svar från seminariet. Jag åkte till Malmö för en rad prov i bl a tyska, engelska och franska. Jag klarade proven, men det blev inte posten. När jag kom hem från Malmö, kunde jag läsa i tidningen Norra Skåne, att jag var en av de lyckliga, som antagits som elev vid Kristianstadsseminariet, som senare bekräftade, att jag antagits.

Genom annons i Kristianstadsbladet fick vi kontakt med en familj, som kunde tänka sig att ta emot en seminarieelev som helinackordering. Min mor och jag besökte denna familj på sommaren, och vi fastnade för rummet, som skulle hyras ut. Det var positivt också, att det blev helinackordering, men även att det fanns piano i lägenheten, som jag fick utnyttja, för alla blivande lärare skulle lära sig spela piano/orgel.

När jag en augustidag 1949 satte mig på tåget till Kristianstad för

min första dag på seminariet som ett första steg i min utbildning till lärare, var jag ganska nervös. Jag bävade nog litet för den långa tid, 4 år, som låg framför mig.

Seminariearbetet

Vi var ett 30-tal pojkar i klassen, och jag fick ganska snart kamrater, som jag var mycket tillsammans med också på fritiden. Nämnas kan att i parallellklassen gick 30 flickor. Pojkar och flickor i samma klass, nej det gick inte för sig.

Utbildningen då? Det var ju så på den 4-åriga linjen, att vi i princip skulle läsa in latingymnasiets samtliga ämnen. Därför var det många lektioner i svenska, engelska, matematik, historia, samhällskunskap, kristendoms-kunskap, geografi, biologi, fysik och kemi. Bland dessa lärare kunde jag, och givetvis inte bara jag, märka skillnaden i lärares sätt och förmåga att förmedla kunskaper. Till 90 % var det ren kate-derundervisning. På seminariet fanns inga disciplinsvårigheter eller problem, så därför var det bara uppgiften att undervisa som gällde. Det fanns åtminstone en lärare, som vi faktiskt var rädda för. Han var rent-av burdus på lektionerna och hade favoriter bland eleverna och hyste agg mot andra. När man svarade på frågor, fick man aldrig börja sva-ret med "Jag tror...", för då röt han till och sa: – Här ska man inte tro, här ska man veta. Det fanns också andra lärare, som favoriserade vis-sa elever, och det upplevde jag negativt, även om jag just inte råkade ut för någondera. Men de allra flesta av mina lärare där var duktiga pe-dagoger och också rättvisa, och fattas bara, det gällde ju utbildning av nya lärare.

När vi började 1949 varierade åldern på eleverna från 17 år och upp till 35 år. Så många eller de flesta av oss fick ju ändå betraktas som vuxna. Men trots det fick man inte säga du till någon lärare, utan det var doktor S., adjunkten H., lektorn B. o s v. Å andra sidan sa lärarna inte du till oss heller. Det var Svensson, Andersson, Kvist o s v.

Förutom de teoretiska ämnena, som jag redan nämnt, stod natur-ligtvis övningsämnena också på schemat, slöjd, teckning, musik med körsång och idrott. Sedan hade vi speciella ämnen som välskrivning, trädgårdsskötsel och bibliotekskunskap. På den tiden skulle ju en folk-skollärare undervisa också i alla övningsämnena.

Utbildningen

Så gällde det givetvis själva lärarutbildningen. Varje vecka var det lektioner i psykologi och pedagogik, och där skulle vi också göra ett självständigt och mer omfattande arbete, och jag minns, att jag gjorde en "avhandling" om betygssystem, dels en historik och dels en undersökning om seminarieelevernas betyg relaterat till ålder, kön och bostadsort, d v s stad eller landsbygd.

Men det viktigaste i utbildningen var naturligtvis praktiken i de olika klasserna. Vi var indelade i olika grupper, och jag tror, att vi var 5 i varje. Det gällde studiebesök i klasser, auskultation, men också för oss elever att hålla egna lektioner. UÖ = undervisningsövningar stod det då på schemat. Efter varje lektion var det så kritik från handledaren. I och för sig tyckte jag, att det var ganska trevligt men också nervöst. Men ofta blev det inga "riktiga" lektioner. Vi anpassade oss ganska snart efter handledarnas önskemål, tankar och idéer. Sådant spred sig snabbt mellan klasserna.

I en klass, där vi hade lektioner, var det en gammal "fröken", som var handledare. Alla visste, att hon gillade, att pojkarna hade rosett (fluga) på sig. Hon var annars mycket rejäl, men jag tror inte, att någon av oss pojkar hade lektion där utan att vara klädd på det sättet.

Dessa UÖ-lektioner blev alltså inte realistiska också därför, att seminarieeleverna – även i min grupp – försökte överglänsa varandra i idéer långt utanför vad som rimligen sedan kunde genomföras i vanliga klasser, när vi kom ut som lärare. Det kunde vara eleganta modeller av fabriker för kopparutvinning eller hyrda maskeradkläder vid lektion om franska revolutionen etc. allt för att imponera på handledaren och för att få så bra betyg som möjligt i undervisningsskicklighet. – Därför fick jag, tycker jag, genom dessa lektioner ingen riktig bild av verkligheten och av hur man egentligen skulle undervisa. Något mer meningsfullt var det med litet längre praktikperioder, som på den tiden bara sträckte sig till ett par veckor. Själv var jag tillsammans med en kamrat i en B 2-skola i Osby med en hederlig gammal lärare med verklighet i sina lektioner och i sitt sätt att vara.

Fritid under seminarietiden

Seminarietiden präglades av mycket läxläsning och många lektionsförberedelser, och på det sättet tyckte jag, att det var arbetsamma

år. Men litet fritid blev det emellanåt. Det ordnades fester med dans, och då brukade även rektorn närvara. Han gillade inte, att pojkar och flickor dansade kind mot kind(!), så efter morgonbönen efter en sådan fest steg han upp och höll ett förmaningstal och påtalade denna "osed" och slutade så här: – Sådant pigtjuseri gillar inte jag! Detta hände i början på 1950-talet, och det gällde vuxna människor/elever. Men så var förhållandet då. Tilläggas kan att rektorn var ungarl, om det nu hade någon betydelse. – Varje skoldag inleddes alltså med gemensam morgonbön för alla elever. Kristna seminariströrelsen anordnade också träffar av olika slag med bl a föredrag och filmvisning.

Vi var en liten grupp, som hade haft Paulus som ett specialarbete i kristendom. Vi bildade en orden, Sällskapet Pauli Persons Vänner, SPPV. Mycket trevligt hade vi på våra ordensträffar, och att det då inte bara handlade om Paulus är en annan sak. Efterhand kunde också andra i klassen vinna inträde efter hårda intagningsprov. De som ville bli medlemmar fick till att börja med fylla i ett formulär med en rad både tokiga och mer verklighetsanknutna frågor. Vi hade bett skolans vaktmästare att stencilera formulären. Av någon anledning hade då rektorn fått syn på dessa blanketter, och det blev ett regelrätt förhör, om vad det var för något. Men det redde ut sig till slut. Detta SPPV var faktiskt en krydda i den annars stundom grå skoldagen. Eftersom jag var sekreterare i denna orden, har jag fortfarande kvar protokoll och andra handlingar.

Examensdags

Hur det nu än var, så "plötsligt" var de fyra åren slut. En junidag 1953 kunde vi avlägga folkskolläroexamen efter att ha hållit "provlektioner" inför lärare och en rad honoratiores. Vi kunde kliva ut till anförvanter på skolgården, kramas om och blomsterhyllas. Så blev det till att åka i lövade vagnar, eller lastbilar tror jag det var, genom stan till Tivoliparken för gemensam fika. Dagen avslutades sedan med bal på Frimurarhotellet i Lilla Paris, som faktiskt också Kristianstad kallas. Jag skulle nog också ha berättat, att vi i klassen hade en kamrat, som var konstnär och fantastiskt duktig i teckning och slöjd. Han hade snidat ett huvud i trä på fot av något slag. Och det var inte vilket huvud som helst, det var rektorns, och det var på pricken likt honom. Som hår hade slagits i lika många spikar, som det då var dagar kvar av ut-

Färdig folkskollärare, juni 1953.

bildningen. För varje dag drogs sedan en spik ur huvudet, så när examensdagen kom, var hjässan kal. Det sades, att rektorn inte helt uppskattade arrangemanget.

Nåväl, nu var målet nått, jag stod med ett betyg i handen, som bekräftade, att jag klarat av min folkskollärarexamen. Jag var ganska nöjd med betyget. Jag hade kanske inte varit den gåpåartyp, som armåtgat mig fram och gjort "fantastiska" lektioner, men som sagt jag var nöjd med pappret jag fått i min hand.

Men när jag nu var "färdig" lärare, kände jag ändå en viss tomhet. Jag tyckte, att jag inte fått tillräcklig insikt i och kunskap om pedagogiska frågor, undervisning, lektioner, läroplaner, kursplaner etc. Det kunde väl inte bara vara mitt fel? Men junidagen 1953 tröstade jag mig med, att efter hand kommer väl erfarenheten att ge svar på dessa frågor.

Jag var 21 år, när jag avlade min examen. Jag skulle inte omedelbart börja arbeta som lärare, för en vecka efter avslutningen i Kristianstad väntade något helt nytt. Det var 15 månaders militärtjänstgöring i Malmö, som låg närmast i tiden. Dessa månader upplevde jag oerhört positivt med utbildning i ett modernt vapenslag, vinterutbildning i Norrland, kurser på Luftvärnsskjutskolan på Vaddö, fysisk träning, som gav god kondition, fint kamratskap och en fantastisk miljö. I sanning något annorlunda i jämförelse med lärarutbildningen.

Min första tjänst

Efter några månader i kronans tjänst började jag kika på annonser om lediga tjänster i Lärartidningen. Jag skickade in en rad ansökningshandlingar, men oftast kom de tillbaka med påskriften "Tjänsten tillsatt med annan sökande". Men till slut blev det napp i alla fall. Jag fick en tjänst, som var delad på två kommuner. Tjänsten gällde 4 dagar i Ljungbyhed och 2 dagar i Röstånga och avsåg de lektionstimmar, som överlärarna på respektive skola var befriade ifrån på grund av sina skolledaruppgifter. En fördel med den tjänsten var, att den så att säga var extra ordinarie med tillträde den 1/7 1954. Detta innebar, att jag fick lärarlön i cirka 2¹/₂ månad, medan jag ännu var kvar i militärtjänst. Månadslönen var 911 kronor (!), och det blev en fin förstärkning till kronans dagpenning.

I september var det så dags att lämna Skånska Luftvärnsregemen-

tet bakom sig efter alla dessa månader. Jag kände på något sätt en stor tomhet, när jag tillsammans med mina logementskamrater passerade grindarna, och vi tog farväl av varandra utanför vakten. Nu väntade något annat, något helt nytt. Jag skulle tillträda min första lärartjänst dagen efter "Muck".

Jag hade någon helg före hyrt ett rum i Ljungbyhed, och det skulle bli mitt "hem" två år framöver. Det var bara ungefär en mil från mitt så att säga, riktiga hem, så det var ändå där jag tillbringade lov, helger och annan fritid.

Det var faktiskt ganska nervöst att första dagen komma till skolan i Ljungbyhed och möta kolleger, men framför allt att stå öga mot öga med en klass, som jag nu hade ansvaret för, även om detta var delat med överläraren. Men 4 dagar i veckan var det i alla fall jag, som skulle leda klassen, en trea med 24 förväntansfulla pojkar och flickor. Inga särskilda hjälpmedel fanns att tillgå, jo, en radio i klassrummet och en gammal spritduplicator på skolan, men till att börja med inte ens en småbildsprojektor och långt mindre en arbetsprojektor, TV eller bandspelare. Det var svarta tavlan, kartor och planscher, som i princip blev de enda hjälpmedlen och så en och annan stencil framdragen på den skraltiga dupliceringsapparaten. Därför blev det i princip katederundervisning, även om jag inte just satt i katedern, och inte gjorde det senare heller förresten. Jag tyckte, att allt jag fått mig till del i lärarutbildningen var mer eller mindre bortblåst, och jag fick därför själv efter hand komma på nya idéer och eventuella pedagogiska finesser. Eleverna var trevliga, och jag behövde inte tillämpa det råd, som inspektorn för seminariet gav oss. Han betonade i sitt tal till oss bl a, hur viktigt det var med disciplinen i en klass och menade, att det gällde att snabbt visa i en klass, vem det var som bestämde. Därför gällde det att så fort som möjligt dela ut den första örfilen!

I Röstånga blev jag väl mottagen av överläraren, och klassen var mycket trevlig och ordningsam. Det var en klass 3-4 med inte mindre än 36 elever. Hjälpmedel fanns att tillgå i ungefär samma utsträckning som i den andra skolan. På den tiden gick det tåg mellan Ljungbyhed och Röstånga, så varje morgon, de dagar jag skulle tjänstgöra där, gällde det att stiga upp tidigt för att hinna med tåget, och på eftermiddagen fick man alltid sitta och vänta på stationen i Röstånga. Jag tror, att det bara var en gång jag försov mig och fick i full fart cykla milen till Röstånga.

Skolan i Röstånga var inte lika modern. Där var t ex utedass. Men som väl var, fanns det ett mindre sådant avsett för lärare. – Någon gång hade jag hört talas om, att skolinspektörer kunde komma på besök. Bara någon vecka efter att jag börjat arbeta i Röstånga, dök inspektören upp. Det går inte att sticka under stol med, att jag blev en aning nervös. Han satt och lyssnade på flera lektioner, som jag tyckte, att jag klarade av bra. Han samlade in skriv- och räkneböcker och satt och tittade igenom. När dagen var slut, skulle han summera dagen, och jag tänkte i min enfald, att han skulle säga något berömmande. Han sa så här: – Ja, det här blir nog bra – så småningom! Det var som en rullgardin dragits ner, men jag tänkte, att det gällde bara att ta nya tag. Jag började förstå lärarinnan, som sa, att det var alltid något man var rädd för. På sommaren var det åskan och under läsåret inspektören.

Ljungbyhed 1954-55

När man kommer som ny lärare till en skola med litet äldre kolleger, så händer det, att man får ta lektioner för dem. Sådana ämnen, som de tyckte, de inte var så bra på, eller som de inte var utbildade på, gällde det. Detta hände för mig i Ljungbyhed, där jag fick ta engelska i en

Nils första klass i Ljungbyhedskolan, läsåret 1954-55. Han sitter tillsammans med överlärare Nils Westerberg. Klassen var en 3:a.

femte- och i en sjätteklass. Engelska hade då nyligen startat som ett ämne i folkskolan. Eftersom jag var intresserad av musik, fick jag ta sång i ett par andra klasser. Allt detta innebar, att jag hade lektioner i 4 olika klasser, och det tyckte jag inte var så bra. Det var inte alltid, som klassföreståndaren och jag hade samma idéer om disciplin och annat. Så även om jag inte vantrivdes, så tänkte jag ändå försöka att så snart som möjligt söka en tjänst med en helt egen klass.

Det var redan då vanligt, att läraren vid läsårets slut fick en present från eleverna. Efter mitt första år överlämnade en elev i klassen till mig en keramikfigur och tackade för året, men så tillade han: – Men det är inte alla, som ville vara med om presenten. – Ja, så kan det bli.

Redan läsåret därpå dök ett sådant tillfälle upp. En tjänst blev ledig i en trea på skolan, och jag sökte och fick den. På den tiden var det ju så, att småskollärarinnan hade bara klasserna 1-2 och folkskolläraren fr o m klass 3. Det blev ett trevligt läsår. Visserligen mer eller mindre tvingades jag att ta engelska i någon klass, eftersom de äldre lärarna inte hade den utbildningen. Och inte nog med det. Jag fick också ta träslöjd med pojkarna i den egna klassen. Visserligen hade jag från seminariet utbildning i slöjd, men jag var och är inte särskilt praktisk, så det var motvilligt jag åtog mig slöjden. Tummen sitter kanske inte mitt i handen men nära nog näst intill. Jag minns, att eleverna skulle göra en björn, och hade jag inte fått hjälp av en kollega, så hade det nog inte blivit några björnar. Så efter det läsåret beslutade jag, att jag aldrig mer skulle ta några slöjdlektioner, och det behövde jag inte heller. Sedan kom nämligen utbildade slöjdlärare både i träslöjd och textilslöjd.

Undervisningen det här andra året genomgick i princip inga förändringar. Det var mest katederundervisning med läraren som ledare och berättare. Men jag började försöka att låta eleverna arbeta litet mer individuellt med olika arbetsuppgifter.

Det här andra läsåret blev det också dags för min första examen. Det kom många föräldrar och lyssnade på lektionerna, som inledde dagen. Men allra först var det morgonbön, och i klassen hade vi noga förberett oss på att sjunga Den blomstertid nu kommer. Men i min nervositet började jag på orgeln i stället spela I denna ljuva sommartid. Jag såg förvånade miner från mina stackars elever, men de fattade galoppen ganska snabbt och började sjunga den psalm, som jag spelade.

Ny tjänst

På våren 1956 togs en ny skola i bruk i Färingtofta, som också var min hemförsamling. Den nybyggda och på den tiden moderna skolan ersatte tre andra skolbyggnader på orten. Här skulle en ordinarie folkskollärartjänst inrättas. Den tjänsten sökte jag och fick den också med tillträde den 1/7 samma år. Samtidigt med nya skolan hade byggts lärarbostäder med två lägenheter, fastän tre ordinarie lärare skulle tjänstgöra vid skolan. Jag fick då hålla tillgodo med den omoderna bostad, som fanns i gamla skolan.

Denna lägenhet omfattade fyra rum, av vilka det ena var på ovanvåningen. Uppvärmningen utgjordes av en kakelugn i stora rummet, men för övrigt gällde vedkaminer. Men skolstyrelsen visade sig från sin bästa sida och ersatte den ena vedkaminen med en oljekamin, som jag egentligen aldrig blev riktigt vän med. Men när den väl fungerade, kunde den sprida hyfsad värme. Vatten och avlopp fanns i köket, som också moderniserats med elspis och kylskåp. Dessa båda senare hade min företrädare på egen bekostnad låtit montera in, och jag fick överta dem av henne utan kostnad. Toalett fanns inte, utan här var det utedass som gällde. Dassen låg i en uthusbyggnad, som från och till också ockuperades av feta råttor. Det hände också, att råttor dök upp i lägenheten. Men jag var ungt karl då, och då gick det att klara sig med en sådan bostad några år. I maj 1959 gifte jag mig, och till denna tidpunkt hade skolstyrelsen låtit modernisera lägenheten med toalett, badrum, värmeledning etc. Vi bodde sedan kvar i lägenheten till februari 1965, då vi flyttade in i vår nybyggda villa.

Det var en B 1-skola, som jag kom till, och min uppgift blev att ta hand om klass 5-6 med 30 elever. Färingtofta är en typisk jordbruks- och skogsbygd, och många elever kom från lantbrukarhem, de allra flesta från trygga och lugna hemförhållanden. Detta gjorde, att det inte var några sociala problem, som jag fick ta tag i, åtminstone inte under många år framåt. I stället kunde man inrikta sig på själva undervisningen. Denna utgjordes inledningsvis i huvudsak av katederundervisning på det sätt, som jag tidigare redovisat. Men under de år jag stannade på denna tjänst, blev inriktningen mer mot dels individuellt arbete med egna stenciler eller med hjälp av arbetsböcker och dels parallell grupparbete. De första åren hade jag stora klasser, ända upp till 36 elever, och någon speciallärare fanns inte att tillgå som en extra re-

surs för elever med svårigheter i något av de viktiga kärnämnen. De som hade verkliga problem i kanske skolämnena överlag hänvisades då till "hjälpklass" i Ljungbyhed, vår centralort. Därför kände jag mig tidvis otillräcklig, även om det ibland var grupptimmar, då endast den ena av årskurserna undervisades. Med den kursväxling, ena årets och andra årets kurs, innebar en B 1-skola inget problem att arbeta i, och efterhand som jag blev varm i kläderna, gick arbetet allt bättre.

Hjälpmedel

Till att börja med fanns i den nya skolan inga moderna hjälpmedel, utan även här var kartor, planscher, svarta tavlan – fast den var grön – en radio och något senare en småbildsprojektor de enda hjälpmedlen. Filmvisning skedde till att börja med ett par gånger per läsår, och då kom rektorn med några filmer han valt ut. Han hade också en filmprojektor med sig. Så samlades alla skolans elever i något klassrum, och så blev det visning i något mer än en timme.

I slutet av 1950-talet köpte Rödakorskretsen en filmprojektor, som sedan skolan hyrde, och så kunde film ingå som en förberedd del i undervisningen, och inte som tidigare som ett avbrott i skolarbetet. När sedan länets AV-central tillkom, blev det ett stort utbud av filmer att välja mellan.

1967-68 fick området en ny rektor, och då blev det en allmän upprustning på AV-sidan. I alla klassrum monterades skensystem med moderna väggkartor, vi fick bandspelare och arbetsprojektor i varje klassrum. Dessutom fick vi en spritduplikator, visserligen begagnad men i alla fall. Vidare utökades förrådet med diabilder och ljudbildband. Vilken uppräckning det blev och en annan arbetsglädje för mig men inte minst för eleverna. De nya hjälpmedlen kunde utnyttjas för andra modeller av undervisning både i grupp och individuellt.

Föräldrakontakter

Samverkan med föräldrarna var inte särskilt omfattande. Föräldramöte hölls i regel en gång i terminen ofta gemensamt för hela skolan och ofta då med något föredrag av något slag med efterföljande diskussion.

Klassmötena infördes inte förrän på 1970-talet. Fortfarande var det så, att betyg sattes i de flesta klasserna. Fr o m 1970 gavs inga betyg i

åk 5 utan endast i åk 6. För eleverna i åk 5 ersattes betygen då med föräldrasamtal. Eleverna deltog inte. Fr o m 1982-1983 gavs inga betyg vare sig på låg- eller mellanstadiet. 1966 infördes sifferbetygen 1-5. När det skedde inskränkning i betygssättningen, tillkom alltså de s k kvartssamtalen. Men för övrigt skedde de flesta föräldrakontakterna per telefon. De senaste 20 åren av min lärartjänstgöring införde jag något, som jag kallade "Brevet hem". Varje måndag fick varje elev ett brev med all information om den nya veckan bl a gällande läxor, prov, friluftsdagar och temadagar. Det var mycket arbete med dessa brev, men de fyllde en viktig uppgift, vilket många föräldrar och också elever för den delen påpekade för mig.

Skoldagen

Skoldagen under 1950-talet och delvis också under 1960-talet hade en helt annan utformning än nu. Dagen inleddes med psalm och Fader vår och avslutades med psalm och Välsignelsen. Dessutom lästes bordsbön före matrasten "Gode Gud välsigna maten, amen" och efter måltidsuppehållet "Tack gode Gud för maten, amen". Så var traditionen här och troligen eller antagligen i de flesta andra skolor. Det var så naturligt, att ingen reagerade eller ansåg sig vara förtryckt på något sätt.

5-dagarsvecka infördes i skolan fr o m läsåret 1969-70.

Inte heller sa man du till läraren, utan tilltalsordet var Läraren till mig, och var det en kvinnlig lärare, så blev det naturligt nog Fröken. Kanske jag var för konservativ, men jag tror inte, att det var förrän på 1980-talet, som jag började se genom fingrarna med om någon elev sa du till mig. Jag måste också berätta en episod, som inträffade under något av mina sista år i Färingtofta. Examedagen i juni ett år, kom en flicka, som då slutade klass 6, fram till mig och sa: – Nu kan vi väl i alla fall säga du till varandra, eftersom vi i alla fall är i släkt! Jag minns inte, vad jag svarade. Flickans far och jag var nästkusiner!

Fortbildning

Fortbildning var det inte mycket bevänt med. Under 1950-talet – åtminstone – fick vi delta en eller högst två dagar i något, som kallades Marsmötet i Ängelholm. Där samlades då lärare från hela nordvästra Skåne till föredrag och läromedelsutställningar. Kanske dagarna gav

en del nya idéer och impulser. Efterhand utökades antalet studiedagar, och läsåret 1965-66 var det 3 sådana fortbildningsdagar. Dessa började få en annan utformning, och dagar med föredrag och mer eller mindre passivt lyssnande ersattes med utbildning i mindre grupper och med aktivt arbete från deltagarnas sida.

Ungefär vid denna tid tillkom de s k huvudlärartjänsterna, och jag fick en sådan befattning på mellanstadiet. Det innebar många fortbildningsdagar och kurser för huvudlärarna, och vi fick ofta uppgifter att sedan förmedla till kollegorna i rektorsområdet vid lokala studiedagar. Jag blev också tillsynslärare på min skola med en rad praktiska uppgifter. I många år ansvarade jag också för skolornas boksamlingar som skolbibliotekarie. Jag fick utbildning i Stockholm och vid kurser på annan ort. Jag tyckte, det var en mycket trevlig uppgift att vara skolbibliotekarie.

På 1970-talet började elevantalet i Färingtofta att minska. Klasserna 5 och 6 flyttades till skolan i Ljungbyhed, och jag fick ta hand om klass 3-4 fr o m läsåret 1971-72. Men efter 3 läsår blev det ännu en omorganisation, och kvar på "min" skola blev endast årskurserna 1,2 och 3. Detta innebar, att jag blev förflyttad till Ljungbyhedsskolan.

Åter ny tjänst

I augusti 1974 var jag så tillbaka i skolan i Ljungbyhed, där jag faktiskt hade börjat min "lärargärning" precis 20 år tidigare. Nu kändes det inte alls nervöst den här gången. Jag kände kollegorna och var hemmastadd på skolan. Den här gången hade jag att ta hand om en fjärdeklass med 27 elever. Jag minns första dagen, då eleverna och jag skulle råkas för första gången. Jag satt i katedern och hade dörren till korridoren öppen. En flicka kikade in och sa till de andra nyfikna utanför: – Jo, titta, han sitter där inne. – Vi blev mycket goda vänner efterhand, och som sed var, följde jag eleverna t o m klass 6, men i sexan hade klassen vuxit till 30 pojkar och flickor. Så rann åren iväg, Den ena omgången klass 4,5 och 6 avlöste den andra.

Undervisningen

Jag har tidigare efterhand redovisat det sätt att undervisa, som kännetecknade de första åren, som jag tjänstgjorde som lärare. I utbildningen på seminariet var det i princip katederundervisning som gällde,

kanske omväxlat med enkla arbetsövningar. Ordet grupparbete nämndes aldrig, åtminstone inte vad jag kan erinra mig. När jag därför kom ut i skolan under mina första tjänstgöringsår, tänkte eller trodde jag, att det var det enda som gällde. Men efterhand genom de enstaka studiedagar vi hade, genom de läroplaner, som kom och gick, samt genom artiklar i lärarpressen och genom egna tankar och idéer, ändrades efterhand undervisningssättet. Eleverna fick arbeta mera självständigt i arbetsböcker, där tyvärr så många fyllerifrågor i början dominerade. Nästa fas blev, att arbetsböckerna användes allt mindre, eftersom arbetsuppgifterna inte alltid var meningsfulla. Egna stenciler och annat egentillverkat material användes i stället jämsides med läroböckerna. Dessa var man ofta alltför bunden till, och det tog tid, innan åtminstone jag kunde lägga dem åt sidan under vissa moment.

Under en period på 1960-1970-talen ansågs grupparbete vara det enda saliggörande. Nästa fas blev, att katederundervisning och grupparbete blandades i lagom portioner. LGR 80 och den därpå följande läroplanen hade intentioner, som pekade på ett nytt sätt att arbeta. Läraren blev handledare, eleverna fick ta egna initiativ, fick ha egna idéer och inflytande över skolarbetet. De fick själva välja arbetssätt, klassrummen försågs med uppslagsböcker och facklitteratur, och läraren fick hjälpa eleverna med råd var och hur fakta kunde hämtas. Detta innebär också, att arbetet inte längre var så starkt knutet till läroböcker utan i stället till uppslagsböcker, tidningsartiklar, TV- och radioprogram, AV-hjälpmiddel etc. Veckoschema och betingsarbete blev nya begrepp, där eleverna själva kunde planera arbetet.

I början av 1990-talet gjorde så datorerna sitt intåg i skolor och i klassrum. Det började med en Amiga i varje klassrum. Men sedan gick denna utveckling snabbt. 1995-1996 fanns moderna datorer dels i en särskild datasal och dels flera stycken i anslutning till de olika klassrummen. Datorerna användes i en början mest i svenska som ordbehandling, program i matematik och övrig svenska. Men så kopplades alla datorerna in på "nätet", och internetanknytningarna kunde användas i kunskapssökande av olika slag. De flesta eleverna hade datorer hemma och blev därför efterhand mycket skickliga framför dataskärmarna. Och jag är övertygad om, att denna utveckling kommer att fortsätta på gott och ont. Jag är nämligen helt säker på att även i fortsättningen måste lärarledd undervisning bli en del av skolans vardag.

Om jag sammanfattar utvecklingen under de mer än 40 år, jag varit lärare, skulle det kanske se ut så här:

1. Ren katederundervisning med hård knytning till läroböckerna.

2. Katederundervisning men kompletterad med arbetsböcker och stenciluppgifter, fortfarande helt beroende av läroböcker. AV-hjälpmedel börjar användas.

3. Katederundervisning och grupparbete, egna arbetsuppgifter, mindre användande av arbetsböcker. Mer AV-hjälpmedel direkt knutna till olika arbetsområden. TV börjar användas i arbetet. Faktaböcker och uppslagsböcker i klassrummen.

4. Mer individuellt arbete, grupparbeten, men allt mindre av ren katederundervisning. Eleverna blir delaktiga i planeringen och utformandet av arbetet. Klassråd. Mindre beroende av läroböcker. Datorn användes i undervisningen och blir en allt viktigare del i denna. Samarbete i lärarlag/arbetslag mellan parallellklasser och mellan stadierna börjar underlätta arbetet.

Vad gäller framtiden tror jag, att föräldra- och elevinflytande kommer att bli större. Eleverna blir mer delaktiga i planering och genomförande av lektioner och olika arbetsmoment. Datorer kommer att användas mer och mer och ersätter delvis läroböcker och andra hjälpmedel. Detta gäller främst SO- och OÄ-ämnena och kanske även svenska. Men i matematik och engelska samt i en del moment i svenska tror jag, att lärarledd undervisning blir nödvändig även i framtiden. Åtminstone på det tidigare s k lågstadiet och även i det tidigare mellanstadiets åk 4-5 och kanske även åk 6, är, tror jag, inte elever mogna att ta ansvar för egen planering och genomförande av skolarbetet på det sätt, som jag beskrivit här ovan. Denna utveckling kanske är något, som kan sägas vara det, som blivit bättre, men alla klasser och elever i de lägre klasserna kan som sagt nog inte ta samma ansvar.

Aktiviteter utanför schemat

Under årens lopp har det också blivit så, att jag helt frivilligt ställt upp för de olika klasserna i skilda sammanhang utanför skoltid, och det är naturligtvis många lärare, som gjort och gör på samma sätt.

Julfester var alltid ett stående inslag några dagar före höstterminens slut. Det var mycket förberedelsearbete, och även lektioner fick ägnas åt inövning av pjäser och andra programinslag. Men jag gjorde det

gärna, för jag visste, att det alltid glädde mina elever och föräldrarna också för den delen.

Skolresor, eller studieresor, var ett annat arrangemang, som eleverna såg fram emot, och som jag därför helt naturligt ställde upp på. I regel var det så, att i åk 6 blev resorna något längre, medan eleverna i åk 4 och 5 fick nöja sig med en kortare tripp. I början gällde flerdagarsresor för sexorna bl a till Göteborg. Något år omfattade resan 4 dagar och ofta efter vårterminens slut. Men minst en övernattnig ville sexorna ha, och så blev det i regel också.

Ofta fick jag också hjälpa till med olika aktiviteter för att samla in pengar till resorna. Många timmar har jag därvid ägnat åt att hjälpa eleverna med pappersinsamling, insamling av ölburkar, jul- och påskbasarer, försäljning av påskris, lotterier, brödförsäljning etc. Men det har på sitt sätt varit ett "kärt besvär" med tanke på, att det var ett arbete, som kom eleverna tillgodo, och som de sedan kunde glädjas åt.

Elevvård

Som jag skrev inledningsvis, mötte jag i början elever från trygga hemförhållanden, med sammanhållna familjer, där i regel mamman var hemma och skötte hem och familj. Så var det under mina första år som lärare. TV fanns till att börja med inte i alla hem, och barnen hade ett begränsat utbud av fritidsaktiviteter. Klasserna var lugna, och lektionerna präglades av god arbetsro och harmoni.

Men efter hand skedde förändringar. Familjer splittrades, båda föräldrarna tvingades av olika anledningar att ta steget ut i arbetslivet. Detta inverkade på eleverna, som blev mer oroliga och splittrade. Detta i sin tur gjorde, att jag och också andra lärare fick ta större ansvar för eleverna och deras fostran och utveckling.

Raster och även tiden före och efter skoldagen fick ägnas åt att ta del av elevernas bekymmer och oro och försöka hjälpa dem tillrätta på bästa sätt. Föräldrakontakterna blev fler och fler, personligen eller per telefon. Det blev också oroligare på rasterna, och efter dessa fick delar av lektionerna utnyttjas för att reda ut och rätta till sådant, som inträffat. När kommissamtalen på 1990-talet infördes, blev det ett steg mot lugnare klimat. Dessa samtal hölls i regel en gång i veckan, eleverna satt i ring, så att alla kunde se varandra i ögonen, och så fick var och en berätta om sådant som hänt under veckan. Mycket både klara-

des ut och förebyggdes på detta sätt. Klassråden genomförda på rätt sätt kunde också utnyttjas i elevvårdande syfte.

Skolsköterskan fick inte ta hand om endast sjuk- och hälsovårdsfrågor. Eleverna gick till henne med alla sina bekymmer, och min erfarenhet är, att hon ofta fick vara någon form av extramamma.

Ett tecken på tilltagande oro och ökande bekymmer för eleverna bl a på grund av förändrade hemförhållanden och allmänt oroligare samhälle var inrättande av kuratorstjänsten på den skola jag tjänstgjorde. Kuratorn hade alltid fullt upp att göra och var jämt på språng mot nya uppgifter och nya konflikter att lösa. Vid elevvårdskonferenser med deltagande av rektor, klassföreståndare och ev andra lärare, skolsköterska, kurator, föräldrar och i vissa fall även elever kunde en del problem lösas.

Skoldaghem inrättades, och dit hänvisades elever med "speciella problem". En sådan elevplacering krävde alltid föräldrars medgivande, och det var inte alltid, att sådant gavs. Särskilda undervisningsgrupper tillkom också, men det var mer för att hjälpa elever med rena kunskapsproblem, åtminstone i de flesta fall. Men dessa grupper kom även att få en elevvårdande uppgift.

Mobbning blev under 1980-1990-talen en allt vanligare företeelse, även om den alltid förekommit men tidigare inte i samma omfattning och inte på samma utstuderade sätt. I vår skola inrättades – helt frivilligt – särskilda mobbinggrupper bestående av både lärare och elever på högstadiet, och denna grupp var mycket observant och förhindrade mobbning bland eleverna i stor utsträckning.

Lärarens status

När jag berättade om, varför jag valde att utbilda mig till lärare, nämnde jag, att med hänsyn till den status, som lärarna då hade, ville mina föräldrar och kanske särskilt min mor, att jag skulle välja det yrket, och det var kanske inte så märkvärdigt med tanke på de knappa förhållanden, som rådde i mitt hem. Far och mor ville, att inte bara jag utan också mina bröder skulle få det bättre, än de själva hade haft det. Läraren var en av de tre personer i samhället, som aktades högst. Det var en person, som många såg upp till. Men detta har förändrats. En lärare får ta emot mycket kritik, oftast inte berättigad sådan, från elever, föräldrar, ja, samhället för övrigt. De tilltalsord, som ibland an-

vänds mot lärare, ja skolpersonalen över huvudtaget, kan inte med ord beskrivas. Det är inte så ofta det blir några berömmande ord, inte ens från arbetsledningen. Många förändringar i skolans värld med nya läroplaner, omorganisationer, stora krav på socialt arbete bland eleverna, hemarbete, längre arbetstid på skolan med konferenser, utvecklingssamtal etc har gjort, att lärarnas situation blivit alltmer pressad.

Som det ser ut för närvarande, blir lärarjobbet efter hand ett helt kvinnligt yrke. Det är faktiskt inte bra. Det är många elever/klasser, som behöver ett manligt stöd i sin skolsituation och kanske inte bara där. Skall det bli någon förbättring av denna situation krävs först och främst ett rejält löneyft, som motsvarar det ansvarsfulla arbete, som en lärare numera ställs inför. Dessutom måste någon form av befordringstjänster inrättas. I dagspressen nämns att många studerande, särskilt manliga, hoppar av lärarutbildningen, men det beror kanske inte bara på lön och befordringsmöjligheter. Kanske utbildningen vid våra lärarhögskolor måste reformeras och mer anpassas till verkligheten.

Ofta frågas det, hur en bra lärare ska vara. Utan att på något sätt säga, att jag har varit det, vill jag påstå följande: En bra lärare ska vara rättvis, visa hänsyn, lyssna på eleverna och ta del av deras bekymmer, visa omsorg om eleverna, ha en god portion humor, kunna upprätthålla ordning i klassen, entusiasmera eleverna på olika sätt och på ett kamratligt sätt umgås med klassen utan att åsidosätta disciplinen. Fungerar allt detta, då fungerar också undervisningen och leder till goda resultat. Sen vet jag inte, var dessa ideallärare finns, och hur många de är. Men jag skulle kunna tänka mig, att en gallring bland lärarkandidaterna redan på högskolan inte vore ur vägen, hur nu detta ska gå till. Om det nu skulle vara så, att det visar sig, att en lärare inte klarar av sitt arbete i en klassituation, bör särskilda personliga tjänster inrättas. Det skulle säkert den svenska skolan må bra av!

Avslutning

Ett allmänt talesätt är "Tänk vad tiden går". Det är förvisso sant. Den 6 juni 1997 var min sista arbetsdag. I hela 43 år hade jag då haft ett arbete, som ofta varit påfrestande, oftast stimulerande och omväxlande men också ansvarsfullt. Men det är inte många gånger under dessa år, som jag ångrar, att jag valde detta yrke. Under dessa år har skolan ge-

Nils sista klass, klass 5 b, i Ljungbyhedsskolan 1997.

nomgått många och stora förändringar, som jag har försökt återge i denna berättelse.

Sista arbetsdagen var förstås vemodsfyll. Detta kändes särskilt vid den stämningsfulla avslutningen i kyrkan, när de traditionella sommarsalmerna sjöngs, och naturligtvis när jag efteråt skulle ta farväl av mina älskade elever. I kyrkan hann jag också tänka på de skolledare och skolpolitiker i vårt land, som inte vill ha några kristna inslag vid skolavslutningarna som t ex Den blomstertid nu kommer, eller som inte vill att nationalsången ska sjungas vid avslutningarna. Man kan fråga sig, vart vårt land är på väg, när sådana förslag framföres. Ja, det var också sådana tankar, som virvlade genom huvudet under min sista skolavslutning i Riseberga kyrka.

Till allra sist vill jag skänka en tacksamhetens tanke till mina föräldrar, som genom stora uppoffringar gjorde det möjligt för mig att få den utbildning, som så småningom ledde fram till min lärarexamen för mer än 40 år sedan. Men också en tacksamhetens tanke till min familj, som alltid visat förståelse för mitt arbete, inte minst i pressade situationer och vid motgångar i arbetet, för sådana har också funnits.